

פתרון הבחינה בעברית: הבנה, הבעה ולשון

יחידת לימוד אחת

מועד קיץ 2010 - שאלון א'

שאלון: 011107 , 210

מוגש על-ידי: ישראלה דויד, רחל נעים

מורות ללשון ברשת בתי הספר של יואל גבע

מדינת ישראל
משרד החינוך

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים
 ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
 מועד הבחינה: קיץ תש"ע, 2010
 מספר השאלון: 210,011107

עברית: הבנה, הבעה ולשון

שאלון א'

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	–	הבנה והבעה	–	50 נקודות
פרק שני	–	אוצר המילים והמשמעים; שם המספר	}	– 26 נקודות
פרק שלישי	–	תחביר ומערכת הצורות		
	–	סה"כ	–	100 נקודות
	–		–	24 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
 רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

הבנה, הבעה ולשון, קיץ תש"ע, מסי' 011107, 210 - 2 -

קרא את המאמר שלפניך, וענה על השאלות שאחרי.

הסלנג הישראלי

(מעובד על פי רוזנטל, ר' [2007]. "הסלנג הישראלי" בתוך י' יובל ואחרים [עורכים]. זמן יהודי חדש, כרך שני, עמ' 262-265. ירושלים: כתר.)

מחדשי השפה העברית בארץ-ישראל בראשית המאה שעברה השקיעו את עיקר מאמציהם ביצירת אוצר מילים ודרכי כתיבה ושיחה שיאפשרו שימוש שוטף בעברית בקרב הדוברים. ציפייתם הייתה שהיהודים החיים בארץ-ישראל ידברו עברית תקנית, נכונה ומדויקת, שתהיה מושפעת במידה מזערית מן הלעז. אולם במהלך השנים התפתח באופן טבעי לצדה של הלשון התקנית גם הסלנג הישראלי.

הסלנג הוא למעשה יצירות שפה ספונטניות-עממיות, הנוצרות בתוך קהילות של דוברים מסוימים, כדי לענות על הצרכים החברתיים שלהן. הקהילות יכולות להיות קבוצות אנשים המשתייכים למסגרת משותפת כמו נערים בתנועת נוער, חיילים בצבא או סטודנטים באוניברסיטה. התפקידים של הסלנג בחברה הדוברת עברית בישראל דומים לתפקידיו בכל חברה בעולם.

הסלנג מספק מילים וביטויים החסרים בשפה הבינונית והגבוהה. במקרים מסוימים הוא אף מספק לדוברים תחליף למילים ולביטויים המצויים בלשון התקנית, אך מסיבות שונות אין משתמשים בהם. כמו כן הסלנג הוא הדרך העיקרית המאפשרת שיח בנושאי טבו, כלומר בנושאים שלא מקובל לדבר עליהם, כמו גזענות ואלימות (למשל המילים "בוקסי", "זפטה"). אפשר לראות בסלנג מנגנון חברתי-לשוני, המאפשר לדוברים לפרוץ נורמות* בלי לאיים על ערכי החברה. השימוש בסלנג מתיר לכאורה לומר דברים שאינם מותרים על פי המקובל בחברה.

לסלנג מעמד חשוב בעיצוב ההומור של חברות ותרבויות. לשימוש במונח מן הסלנג יש פעמים רבות אפקט משעשע: ההומור נוצר על ידי ההנגדה בינו לבין השפה התקנית, המייצגת חשיבות ורשמיות. ביישוב הארצישראלי היה לסלנג תפקיד ייחודי: באמצעות הסלנג היה אפשר להשתמש בשפות שאינן עברית, שהיו חלק מעולמם של העולים, וכך לעקוף את העמדה שהייתה מקובלת אז, שלפיה אין לערב בעברית יסודות לוועזיים.

יש תחומים אחדים שבהם יצירת הסלנג פעילה ביותר. תחום אחד הוא התחום של הבעת רגשות ראשוניים כמו כאב, הפתעה ושמחה, דוגמת מילות הקריאה "אוי וי", "יה אללה", "אח"י". תחום קרוב אחר הוא מילים וביטויים המביעים עמדה חיובית או שלילית: "אחלה", "אוקיי", "מגניב", "על הפנים", "עשר" ועוד. תחום נוסף הוא התחום של מילות ברכה ופנייה, כמו "אהלן", "להתי", "ביי", הסלנג פורה מאוד גם בתחום התכונות האנושיות: "נודניק", "חנטריש", "פרייר", "קול".

הבנת, הבעה ולשון, קיץ תש"ע, מסי' 011107, 210

- 3 -

- פסקה ו
 הסלנג הישראלי התפתח בכמה ערוצים. ערוץ אחד הוא השימוש במילים עבריות תקינות במשמעות אחרת. המילה "שבת", למשל, התייחדה בסלנג של הקיבוצים לציון יום חופשי מעבודה, ובצבא היא מציינת חופשת שבת. מילים כמו "עצבים" או "דם" זכו למשמעות חדשה במשלב הסלנג: המילה "עצבים" קיבלה משמעות של סבלנות (בביטוי "אין לי עצבים לזה"), ו"דם" קיבלה משמעות של אומץ (בביטוי "אין לך דם"). המילה "הלך" זכתה למשמעות של נעלם (בביטוי "הלך הכסף").
- פסקה ז
 לצד התפתחות פנימית זו של מילים בתוך העברית, בולטת בסלנג הישראלי גם השפעה ישירה ועקיפה של שפות רבות שדוברי העברית באו אתן במגע. השפה העיקרית שהשפיעה על הסלנג הישראלי בראשית החייאת השפה העברית הייתה היידיש, ולאחר מכן הערבית והאנגלית.
- פסקה ח
 הסלנג מן היידיש היה נפוץ בתיאור תכונות אנוש, בדרך כלל חולשות ("קוטר", "פרייר"), או מילים המתארות אלימות ("פליק", "זץ"). מן היידיש נגזרו גם פעלים שנקלטו היטב בעברית כמו "להשוויץ" ו"לקטר". סיומות המקובלות ביידיש, כמו ניק וצייק, דבקו גם במילים עבריות, וכך נוצרו למשל מילות הסלנג: "קיבוצניק", "אכפתניק", "קטנצייק".
- פסקה ט
 השפה המשפיעה השנייה הייתה הערבית. המפגש של הישראלים עם הערבים שחיו בארץ השפיע מאוד על הסלנג, במיוחד בתחום הברכות, הקריאות ומילות הביטוי הרגשי ("דחילק", "אינשאללה", "סחתייק", "מבסוט", "אחלה", "סבאבה"), וכן בתחום התכונות האנושיות ("גידע", "אהבל", "מגינן").
- פסקה י
 מילים לא מעטות נקלטו מן האנגלית, בעיקר בתקופת המנדט הבריטי. מתקופה זו נותרו מילים וצירופים כמו "פיפטי-פיפטי", "טרמפ". השפעה מוגבלת על הסלנג הייתה לשפות אחרות כמו הקדינו והצרפתית.
- פסקה יא
 הסלנג הישראלי הכללי שלאחר קום המדינה הושפע בעיקר מן הסלנג הצבאי. בצבא יש תנאים אידאליים להיווצרות סלנג, משום שהצבא הוא מסגרת סגורה של אנשים צעירים, החווים הוויי אינטנסיבי ומאתגר. חלק גדול מן המילים והביטויים שנוצרו במסגרת הצבאית הפכו לנחלת הסלנג הישראלי הכללי, למשל משמעות המילה "שפשוף" בסלנג היא תרגול קשה.
- פסקה יב
 משנות ה-80 ואילך הסתמנה ירידה ניכרת בהשפעה של הסלנג הצבאי ועלייה של סלנג מעודן וחמקני מן ההווי של הצעירים. מול הנטייה לסלנג אלים וגברי צמחו ביטויים כמו "חבל על הזמן" במשמעות חיובית, "כזה כאילו" ועוד.

הבנה, הבעה ולשון, קנין תש"ע, מס' 011107, 210 - 4 -

- פסקה יג
- במשך הזמן חלו שינויים במידת ההשפעה של השפות השונות על הסלנג הישראלי. החל משנות התשעים ניכרת התגברות בולטת של הסלנג שמקורו בערבית. הערבית נוכחת באופן מרשים בקבוצת מילות הרגש, הברכות והקללות. מילים כמו "פשלה", "פדיחה" ו"כסח", שזכו לפריחה בשנות ה-70, נהוגות בסלנג עד היום. "אחלה" היא בראשית המאה ה-21 מילת סלנג נפוצה ביותר. אמנם מילים רבות בידיש נעלמו מן הסלנג, אך לרבות אחרות היה כושר הישרדות והן נשארו בסלנג, למשל הפועל "לפרגן".
- פסקה יד
- בעשורים האחרונים, בהשפעת מוזיקת הפופ, הטלוויזיה, המחשבים ותהליכי הגלובליזציה, גברה מאוד השפעת האנגלית על הסלנג. מילים רבות הגיעו מאנגלית כפי שהן, וכך עולה תפוצת מילים כמו "דיל" (עסקה), "טאץ'" (מגע), "לוק" (הופעה) ו"טרנד" (מגמה).
- פסקה טו
- בעבר לא זכה הסלנג להכרה כתחום שפה לגיטימי ובעל תפקידים חשובים. השינוי ביחס לסלנג וההכרה במעמדו נזקפים לזכותם של עיתונאים ומחברי מילונים. העיתונאי עמוס קינן תרם להפצה וללגיטימציה של הסלנג במדור קבוע שהופיע בעיתון "הארץ", דן בן-אמוץ ונתיבה בן-יהודה הוציאו לאור בשנות ה-70 וה-80 מילון סלנג שהיה לרב מכר. מאז יצאו לאור מילוני סלנג נוספים וערכי סלנג החלו להופיע גם במילונים הכלליים.
- פסקה טז
- אחד הביטויים הבולטים לכך שהסלנג זכה להכרה הוא שהשימוש בו אינו מאפיין עוד את המעמד הנמוך בלבד. בעשורים האחרונים היטשטש המאפיין הזה של הסלנג וכמעט נעלם, ואפשר לשמוע סלנג בקבוצות רחבות בחברה הישראלית, ואף בקרב פוליטיקאים המשתמשים בו כדי להתקרב לקהל רחב ומגוון. בעשור האחרון חדר הסלנג ללשון התקשורת, לשפת הפרסום ואף לספרות.

הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשי"ע, מסי' 011107, 210

- 5 -

פרק א – הבנה והבעה (50 נקודות)

בפרק זה ענה על שמונה שאלות: על השאלות 1-4, על אחת מן השאלות 5-6 ועל השאלות 7-9.

ענה על השאלות 1-4.

1. "הסלנג הוא למעשה יצירות שפה ספונטניות-עממיות, הנוצרות בתוך קהילות של דוברים

מסוימים, כדי לענות על הצרכים החברתיים שלהן" (שורות 7-8).

ציין על פי המאמר שלנשה צרכים שונים שהסלנג עונה עליהם. (6 נקודות)

2. מהי המטרה העיקרית של כותב המאמר? (4 נקודות)

העתק למחברתך את התשובה הנכונה מבין ארבע האפשרויות שלפניך.

א. למסור מידע על יחסם של מחדשי השפה העברית אל הסלנג.

ב. לתאר את התפתחות הסלנג הישראלי ואת השינויים שחלו בו.

ג. לגרום לציבור הקוראים להרחיב את השימוש בסלנג הישראלי.

ד. להדגים מילים וביטויים החסרים בשפה הבינונית והגבוהה.

3. איזה מבין המשפטים שלפניך מבטא את תמצית הכתוב בפסקה ה? (4 נקודות)

העתק למחברתך את התשובה הנכונה מבין ארבע האפשרויות שלפניך.

א. בכל שפה יש מילים המביעות רגשות ראשוניים ומילים וביטויים המשמשים את

הדוברים להבעת רגשות חיוביים.

ב. לסלנג יש יסודות לועזיים, והוא פורה מאוד בתחום התכונות האנושיות כמו "נודניק",

"חנטריש", "פראיר".

ג. מילות ברכה ופנייה כמו "אהלן", "להתי", "ביי" משקפות את התחום שבו יצירת

הסלנג היא הפעילה ביותר.

ד. בתחומים מסוימים: הבעת רגשות ראשוניים, הבעת עמדה, מילות ברכה ופנייה וכן

בתחום התכונות האנושיות, הסלנג פורה מאוד.

4. במאמר מפורטות שתי דרכים עיקריות להתפתחות של הסלנג הישראלי.

ציין בל אחת מן הדרכים, תאר אותה, והבא לה דוגמה מן המאמר. (6 נקודות)

-תשובות לעמוד 5-

פרק א – הבנה והבעה

שאלה 1

הצרכים החברתיים הם:

- הסלנג מספק מילים וביטויים החסרים בשפה הבינונית והגבוהה.
- דרך עיקרית המאפשרת שיח בנושאי טאבו.
- הסלנג אפשר להשתמש בשפות שאינן עברית שהיו חלק מעולמם של העולים, ובכך לעקוף את העמדה שהייתה מקובלת אז, שלפיה אין לערב בעברית יסודות לועזיים.
- מאפשר לדוברים לפרוץ נורמות בלי לאיים על ערכי החברה.

(שאלות 2 + 3 על-גבי דף השאלה)

שאלה 4

הדרכים להתפתחות הסלנג הישראלי:

- א. התפתחות פנימית של מילים בתוך העברית- שימוש במילים עבריות תקינות במשמעות אחרת לדוגמה- המילה "שבת" מציינת בקיבוצים יום חופשי מעבודה ובצבא- מציינת חופשה.
- ב. השפעה חיצונית ישירה ועקיפה של שפות רבות כמו: יידיש, ערבית ואנגלית. הסלנג מן היידיש תיאר תכונות אנוש, בד"כ חולשות או מילים המתארות אלימות לדוגמה "קוטר", "פליק". הערבית השפיעה בעיקר בתחום הברכות, הקריאות והביטוי הרגשי לדוגמה- "דחילק", "אחלה". את ההשפעה מן האנגלית, בעיקר מתקופת המנדט הבריטי, ניתן לראות בצירופים כמו "פיפטי פיפטי" ו"טרמפ". בעשורים האחרונים גברה ביותר השפעת האנגלית והערבית על הסלנג הישראלי.

הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשי"ע, מס' 011107, 210 - 6 -

ענה על אחת מן השאלות 5 או 6.

5. בסלנג של ימינו, אדם שמרבה לדבר על עניין אחד בלי להרפות ממנו, אומרים עליו שהוא "חופר".

מילה זו יכולה לשמש **דוגמה** במאמר.

באיזו **פסקה** מבין הפסקות ו, ה, ט, י במאמר מתאים לשלב דוגמה זו? (4 נקודות)

פסקה ו'

או

6. בשורות 78-79 מחבר המאמר מציין את המילון של דן בן-אמוץ ונתיבה בן-יהודה.

מהו הרעיון שכותב המאמר רוצה לבסס באמצעות אזכור מילון זה? (4 נקודות)

כותב המאמר רוצה לבסס באמצעות אזכור המילונים את השינוי ביחס לסלנג.

כיום שלא כמו בעבר הסלנג זוכה להכרה כתחום שפה לגיטימי.

ענה על השאלות 7-9.

7. לפי המאמר, השימוש בסלנג אינו מאפיין את המעמד הנמוך בלבד, ומשתמשים בו גם אנשי ציבור.

מה דעתך על השימוש בסלנג בקרב אנשי ציבור? בסס את דבריך על המאמר.

(6 נקודות)

כל תשובה שתקבל ובלבד שתהיה מנומקת היטב.

הבנה, הבעה ולשון, קיץ תש"ע, מסי' 011107, 210

- 7 -

8. לפניך חלק מכתבה העוסקת בהתפתחות הסלנג בעברית.

השפעת השפות השונות על הסלנג הישראלי

 <p>לפי "מילון הסלנג המקיף" של רוביק רוזנטל, ונתיבה בן יהודה (1972):</p> <ul style="list-style-type: none"> • יידיש: 55 ערכים • ערבית: 91 ערכים • אנגלית: 82 ערכים 	 <p>לפי "מילון עולמי לעברית מדוברת" של דן בן אמוץ ונתיבה בן יהודה (2005):</p> <ul style="list-style-type: none"> • יידיש: 55 ערכים • ערבית: 77 ערכים • אנגלית: 39 ערכים
--	--

מימין: דן בן אמוץ, משמאל: רוביק רוזנטל. תצלומי ארכיון: חן מיקא ויעקב אגור

(מעובד על פי טראובמן, ת' [1 בפברואר 2006]. **הארץ Online**. אוהזר ב-3 בפברואר 2010 מתוך: <http://www.haaretz.co.il/hasite/pages/ShArtPE.jhtml?itemNo=677333&contrassID=2...>)

- א. כתוב פסקת השוואה. בכתיבתך השווה בין הנתונים על "מילון עולמי לעברית מדוברת" של דן בן אמוץ ונתיבה בן יהודה ובין הנתונים על "מילון הסלנג המקיף" של רוביק רוזנטל.
- כלול בפסקה מסקנה העולה מן ההשוואה. (6 נקודות)
- ב. צטט מן המאמר משפט אחד שהנאמר בו מחזק את המסקנה שצינת בסעיף א. (2 נקודות)

התשובה לשאלה 8 מופיעה בעמוד הבא

9. **מטלת סיכום** (12 נקודות)

סכם את המאמר (בהיקף של כ-12 שורות). בסיכומך כתוב על הסלנג הישראלי מאז קום המדינה ועד ימינו.

-תשובות לעמוד 7-

שאלה 8

- א. לפי "המילון העולמי לעברית מדוברת" מאת דן בן-אמוץ ונתיבה בן יהודה (1972) ניתן לראות כי בסלנג הישראלי יש 77 ערכים בערבית ו- 39 ערכים באנגלית, לעומת זאת ב"מילון הסלנג המקיף" של רוביק רוזנטל (2005) ניתן לראות כי יש 91 ערכים בערבית ו-82 ערכים באנגלית. בשני המילונים מופיעים 55 ערכים בידיש. המסקנה העולה היא כי בעשורים האחרונים חלה התגברות בולטת של השפעת הערבית ובעיקר של השפעת האנגלית על הסלנג הישראלי.
- ב. ביסוס מן המאמר:
- שורה 65 - "החל משנות ה-90 ניכרת התגברות בולטת של הסלנג שמקורו בערבית".
- שורות 71-72 - "בעשורים האחרונים, בהשפעת מוסיקת הפופ, הטלוויזיה המחשבים ותהליכי הגלובליזציה, גברה מאוד השפעת האנגלית על הסלנג".

הבנה, הבעה ולשון, קיץ תש"ע, מס' 011107, 210

- 9 -

- א. בפסקה ה' במאמר הכותב מזכיר את המילה "אח".
בחר באחד מהמילונים והעתק ממנו הגדרה המתאימה למשמעות המילה בפסקה ה'.
(2 נקודות)
- ב. המילונים מציגים את המילה "אח" כמילה הומונימית. הוכח קביעה זו על פי אחד מהמילונים. (2 נקודות)

ענה על אחד מהסעיפים ג או ד.

- ג. (1) השווה בין הערכים בשני המילונים (לא באמצעות טבלה) מהבחינות האלה:
— מקור המילה (אטימולוגיה)
— מקור הדוגמאות
(2 נקודות)
- (2) מה אפשר ללמוד מן ההשוואה שערכת, על האופי של כל אחד מן המילונים?
(2 נקודות)

או

- ד. המילה "אחי" נמצאת בראש הרשימה של מילות הסלנג הנפוצות ביותר בעשור האחרון. בסלנג משתמשים במילה זו לצורך פנייה ידידותית גם לאדם זר, כפי שנראה באיור שלפניך.

- (1) העתק ממילון "רב־מילים" את ההגדרה של המילה "אח". הקרובה ביותר במשמעותה לזו שבאיור. (2 נקודות)
- (2) מה ההבדל בין המשלב הלשוני של המילה "אח" באיור ובין המשלב הלשוני של ההגדרה שציינת בסעיף ד (1)? (2 נקודות)

/המשך בעמוד 10/

-תשובות לעמוד 9-

פרק ב – אוצר המילים והמשמעים ; שם המספר

שאלה 10

א. מילון אבן-שושן- ג. אח- אוי, וי.

מילון רב מילים- אח³ -

1. אוי! אי! קריאה המביעה צער, כאב, קוצר רוח וכד'.

2. אוי! קריאה של שמחה או קריאה המציינת שמרוצים ממהו.

ב. מילון אבן שושן- א. אח ב. אח ג. אח

מילון רב מילים- אח¹ אח² אח³

הערך "אח" מופיע בשני המילונים כשלושה ערכים נפרדים ושונים, מכיוון שאין קשר סמנטי בין הערכים.

ג. 1. אבן שושן מציין כי מקור המילה הוא מאכדית, מארמית ומערבית, ואילו רב מילים אינו מציין את האטימולוגיה.

מקור הדוגמות אצל אבן שושן הוא מהמקרא, מימי הביניים ומהעברית החדשה, לעומת זאת הדוגמות במילון רב מילים לקוחות מהעברית בת זמננו (פרט לדוגמה אחת מן המקרא).

2. אבן שושן הוא מילון היסטורי-כרונולוגי שמציג את הפירושים מן הקדום אל העכשווי לפי תקופות. לעומתו רב מילים הוא מילון שימושי שמתמקד בעברית בת זמננו. מילון זה מציג את המילה לפי שכיחותה בשפה מהצורה הרווחת יותר אל הפחות רווחת.

ד. 1. הגדרה מספר 4

2. באיור- משלב לשוני נמוך- (סלנג),

בהגדרה מספר 4 - משלב לשוני גבוה (מליצית)

הבנה, הבעה ולשון, קיץ תש"ע, מס' 011107, 210 - 10 -

11. א. "הסלנג פורה מאוד גם בתחום התכונות האנושיות" (שורה 31).

מהי משמעות המילה פורה בהקשר זה? (2 נקודות)

העתק למחברתך את התשובה הנכונה מבין ארבע האפשרויות שלפניך.

(1) שופע

(2) מוצלח

(3) משתלט

(4) מתחרה

ב. "חלק גדול מן המילים והביטויים שנוצרו במסגרת הצבאית הפכו לנחלת הסלנג

הישראלי" (שורות 58-59).

מהי משמעות הביטוי הפכו לנחלת הסלנג הישראלי? (2 נקודות)

העתק למחברתך את התשובה הנכונה מבין ארבע האפשרויות שלפניך.

(1) שינו את הסלנג הישראלי.

(2) תיארו את הסלנג הישראלי.

(3) התפתחו בסלנג הישראלי.

(4) השתמשו בסלנג הישראלי.

12. במאמר מוזכר הצירוף "להביע עמדה".

לפניך שבע מילים.

העתק מביניהן רק את המילים שמתאים לצרף לפניהן את הפועל להביע.

תקווה; החלטה; הסכמה; פעילות; הסתייגות; חלום; סיוע.

(3 נקודות)

הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשי"ע, מס' 011107, 210 - 11 -

13. לפניך חמישה זוגות מילים. העתק למחברתך רק את הזוגות שיש בהם יחס של היכללות.

(6 נקודות)

א. תקינות לשונית – סלנג

ב. רגש – כאב

ג. מבדח – מצחיק

ד. שפה – יידיש

ה. מסגרת חברתית – תנועת נוער

שם המספר (5 נקודות)

14. א. במשפטים (1)-(3) שלפניך, העתק למחברתך את הצורה הנכונה של שם המספר.

(3 נקודות)

(1) בראשית המאה העשרים ואחד / העשרים ואחת המילה "אחלה"

היא מילת סלנג שכיחה ביותר.

(2) שבעים ושבעה / שבעים ושבע ערכים במילון של דן בן-אמוץ

ונתיבה בן-יהודה מקורם בערבית.

(3) המאמר פורסם בספר "זמן יהודי חדש" בעמוד מאתיים שישים ושניים /

מאתיים שישים ושתיים.

ב. במשפט שלפניך שני מספרים מודגשים. כתוב אותם במילים (אין צורך לנקד).

(2 נקודות)

ב-1 בינואר השנה פורסמה בעיתון "מעריב" רשימה של 10 מילים שהיו נפוצות

ביותר בעשור האחרון.

באחד בינואר

עשר מילים

/המשך בעמוד 12/

פרק ג – תחביר ומערכת הצורות (24 נקודות)

בפרק זה שמונה שאלות: ארבע מתחום התחביר (15-18) וארבע מתחום מערכת הצורות (19-22).
 ענה על ארבע שאלות בלבד. תוכל לבחור אותן מתחום התחביר או מתחום מערכת הצורות.
 או משני התחומים, כרצונך (לכל שאלה – 6 נקודות).

תחביר

15. א. לפניך שלושה משפטים III-I.
- I. מילים לא מעטות נקלטו מן האנגלית, בעיקר בתקופת המנדט הבריטי. - פשוט מ"פ
- II. הסלנג מספק לדוברים תחליף לביטויים המצויים בלשון התקנית. - מורכב לוואי
- III. אמנם מילים רבות מן היידיש נעלמו מן הסלנג, אך רבות אחרות נשארו בו. - מאוחה לוואי
- (1) העתק למחברתך את המשפטים, וליד כל משפט ציין את סוגו התחבירי: פשוט, איחוי (מחובר), מורכב.
- (2) ציין את התפקיד התחבירי של כל אחת מן המילים המסומנות בקו במשפטים I, II, III. את התפקידים בחר רק מהרשימה שלפניך: נושא, נושא, משלים פועל, משלים שם (לוואי).
- ב. לפניך משפט שגוי בולטת
- בשנות השמונים בולט בסלנג הישראלי השפעה של הסלנג הצבאי. ציין את השגיאה, ונמק את תשובתך בעזרת כללי התחביר.
- בין הנושא לבין הנושא חייב להיות התאם במין ובמספר.
16. א. לפניך שלושה משפטים III-I, ובכל אחד מהם מודגשת בקו המילה סלנג.
- I. התפקידים של הסלנג בחברה שלנו דומים לתפקידיו בכל חברה בעולם.
- II. השימוש בסלנג נפוץ בקרב קבוצות רחבות בחברה הישראלית.
- III. מילים רבות ביידיש נעלמו מן הסלנג.
- (1) באיזה משפט התפקיד של המילה "סלנג" שונה מתפקידה של מילה זו במשפטים האחרים: במשפט III
- (2) ציין מהו התפקיד של המילה "סלנג" במשפט שציינת בסעיף (1). את התפקיד בחר רק מהרשימה שלפניך: נושא, נושא, משלים פועל, משלים שם (לוואי). - משלים פועל
- ב. לפניך משפט.
- מ"פ
- באמצעות הסלנג השתמשו העולים בשפות הלועזיות של ארצות מוצאם, וכך הם עקפו את הדרישה לשימוש בעברית בלבד. לוואי
- (1) ציין את הסוג התחבירי של המשפט: פשוט, איחוי (מחובר), מורכב. - איחוי
- (2) ציין את התפקיד התחבירי של המילים המסומנות בקו במשפט זה. את התפקידים בחר רק מהרשימה שלפניך: נושא, נושא, משלים פועל, משלים שם (לוואי).
- /המשך בעמוד 13/

הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשי"ע, מסי 011107, 210 - 13 -

17. א. לפניך משפט.

הסלנג הישראלי הכללי שלאחר הקמת המדינה הושפע בעיקר מן הסלנג הצבאי. ניתוח המשפט בשיעור לשון עורר דיון.

קבוצת תלמידים אחת טענה כי זהו משפט מורכב, ואילו קבוצה אחרת טענה שזהו משפט פשוט. איזו קבוצה צדקה? נמק את תשובתך.

ב. לפניך משפט.

מילון הסלנג המקיף של רוביק רוזנטל בנוי על תפיסה בלשנית.

כתוב את המשפט הנתון ללא משלימים: השמט את משלימי הפועל ואת משלימי השם. ציין את התפקיד התחבירי של כל אחד מן החלקים שנתרו.

א. הקבוצה שטענה כי המשפט פשוט צדקה.

נימוק. במשפט הנ"ל יש נשוא אחד בלבד (הושפע). ואילו במשפט מורכב

חייבים להיות 2 נשואים (בעיקרי ובפסוקית).

ב. **נשוא** **נשוא**
מילון **בנוי**.

18. א. לפניך משפט מורכב.

בצבא נוצרו תנאים אידאליים להתפתחות הסלנג, משום ש**בצבא** אנשים צעירים

חווים הוויי אינטנסיבי.

(1) העתק את המשפט למחברתך, ותחם בו את הפסוקית.

(2) ציין את הקשר הלוגי שבין הפסוקית למשפט העיקרי. **סיבה ותוצאה**

(3) איזו מילת קישור מבין המילים שלפניך מביעה אותו יחס לוגי כמו זה שצינת

בסעיף (2)? "מכיוון ש", "למען", "אף על פי ש", "אם", "כאשר".

העתק אותה למחברתך.

ב. לפניך שני משפטים, ובכל אחד מהם מודגש בקו צירוף.

I. מחדשי השפה העברית השקיעו את עיקר מאמציהם בחידוש מילים.

II. הסלנג הוא הדרך העיקרית המאפשרת שיח בנושאי טבן.

(1) איזה מבין הצירופים המודגשים הוא צירוף סמיכות? I - עיקר מאמציהם

(2) המר את צירוף הסמיכות בצירוף המורכב משם עצם+שם תואר.

מאמציהם העיקריים

מערכת הצורות

19. א. לפניך שני משפטים, ובהם מודגשות ארבע מילים.
 תרגול גופני קשה מאתגר את הצעירים ומאפשר להם לשפר את הכושר שלהם.
 בסלנג הצבאי התרגול הקשה הזה נקרא שפשוף.
 (1) מיין את המילים המודגשות לפעלים ולשמות.
 (2) ציין את השורש של כל אחת מארבע המילים.

פעלים: מאתגר - א.ת.ג.ר, מאפשר - א.פ.ש.ר
שמות: תרגול - ת.ר.ג.ל, שפשוף - ש.פ.ש.פ

(3) מהו הבניין המשותף לכל המילים? - **פיעל**

ב. לפניך שני משפטים, ובכל אחד מהם מודגש פועל.

- I. ההכרה במעמדו של הסלנג נזקקת לזכותם של מחברי מילונים של סלנג. **נפעל ז.ק.פ**
- II. החל משנות התשעים של המאה הקודמת נפגרת עלייה בולטת בסלנג שמקורו ערבית. **נפעל נ.כ.ר**

- (1) ציין את השורש ואת הבניין של כל פועל מודגש.
- (2) איזה מבין ארבעת הפעלים שלפניך הוא צורת העתיד של הפועל נזקקת?
 העתק למחברתך את התשובה הנכונה (כולל הניקוד).
 תזקף, תזקרו, תזקרו, תזקיף

20. לפניך טבלה, ובה פעלים מודגשים. העתק אותה למחברתך, והשלם אותה (אין צורך להעתיק את המשפטים. העתק את הפועל המודגש בלבד).

הפועל	השורש	הבניין	הגוף	שם פעולה מאותו השורש ומאותו הבניין
(1) כיום אפילו בעיתונים אין מנתרים על השימוש בסלנג.	ו.ת.ר	פיעל		ויתור
(2) השימוש בסלנג מתיר לומר דברים שאינם מקובלים בחברה.	נ.ת.ר	הפעיל	נסתר	התרה / התר
(3) ההוצאה לאור מעדכנת את הערכים במילון.	ע.ד.כ.נ	פיעל	נסתרת	עדכון
(4) בשנות השמונים הסתמנה ירידה בהשפעת הסלנג הצבאי.	ס.מ.נ	התפעל	נסתרת	

הבנה, הבעה ולשון, קיץ תש"ע, מס' 011107, 210 - 15 -

21. א. במאמר מציין הכותב כי "סיומות המקובלות בידיש, כמו ניק וצ'יק, דבקו גם במילים עבריות, וכך נוצרו למשל מילות הסלנג: קיבוצניק, אכפתניק, קטנצ'יק". (שורות 46-48)

(1) על איזו דרך תצורה מצביע הכותב? **בסיס + צורן סופי**

(2) בחר במילה אחת מן המילים המוזכרות במשפט, והדגם באמצעותה את דרך התצורה.

קיבוץ + ניק ← קיבוצניק

אכפת + ניק ← אכפתניק

קטן + צ'יק ← קטנצ'יק

ב. לפניך שני משפטים, ובהם מודגשות צורות בינוני.

I. שפת הפרסום **נְשַׁעֲנָת** על הסלנג ו**מְרַחֵבָה** את תפוצתו.

II. ללדינו הייתה השפעה **מְגִבֵּלֶת** על העברית.

ציין מהו חלק הדיבר של כל אחת מן המילים המודגשות.

נשענת- פועל בהווה
מרחיבה- פועל בהווה
מגבלת- שם תואר

22. א. לפניך משפט על פי המאמר.

"הסלנג הישראלי התפתח באופן טבעי במקביל להתחדשות השפה".
העתק למחברתך את שני שמות התואר במשפט זה, וציין מהי דרך התצורה

המשותפת להם. **ישראלי, טבעי – בסיס + צורן סופי**

ב. לפניך שבעה שמות שחידשה האקדמיה ללשון העברית. מיין אותם

לשלוש דרכי תצורה: שורש ומשקל, בסיס וצורן סופי, הלחם בסיסים.

הלחם בסיסים	בסיס + צורן סופי	שורש משקל	
	נעימון	מצבע	נְעִימוֹן (רינגטון)
שמרטף		הנפשה	שְׁמֵרְטֵף (בייבי סיטר)
	מסרון	מרשתת	מְצַבֵּעַ (טוש, לורד)
		רגשת	הַנְּפָשָׁה (אנימציה)
			מְרַשֶּׁתֶת (אינטרנט)
			רְגֵשֶׁת (אלרגייה)
			מְסָרוֹן (הודעת טקסט, SMS)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך